

UPPSALA
UNIVERSITET

Dnr UFV 2020/2504

Omvärldsrappport – covid-19

Hösten 2020

Innehållsförteckning

Sammanfattning	3
Inledning	4
Megatrender	4
Utbildning	5
Internationellt perspektiv	5
Nationellt perspektiv	6
Lokalt perspektiv	7
Studentutbyten	7
Avgiftsbetalande studenter	7
Övergången till distansundervisning	9
Studenthälsa	9
Fusk	10
Forskning	10
Hur påverkar covid-19-pandemin forskare?	10
Hur påverkar covid-19 internationell forskningsfinansiering?	11
Hur påverkar covid-19 svensk forskningsfinansiering?	12

Sammanfattning

Hur covid-19 pandemin kommer förändra vårt samhälle på lång sikt är svårt att förutse idag. Denna rapport beskriver några av de förändrade förutsättningar som hittills uppstått inom utbildning och forskning. Undervisning som planerats för campus fick under våren istället bedrivas online vilket innebar utmaningar för både lärare och studenter framförallt inom praktiska moment samt tentamina. Den snabba omställningen till online undervisning påverkade studenters psykiska hälsa, framförallt negativt men också positivt. Internationella utbyten har minskat drastiskt HT 2020 jämfört med HT 2019 och de utbyten som nu genomförs sker i större omfattning inom Europa. Antalet avgiftsstudenter har dock inte minskat i någon större omfattning 2020 jämfört med 2019. Inom forskningen har vissa samarbeten utökats och fördjupats för att snabbare nå resultat inom coronavirus forskning medan andra forskningssamarbeten har påverkats negativt av införda reserestriktioner. En undersökning med ca 5 000 forskare i Europa och USA visade att kvinnliga forskare – i synnerhet inom laboratorieintensiva forskningsområden – samt forskare med små barn upplevde en påtaglig nedgång i forskningstid på grund av restriktioner som införts.

Inledning

I mars 2020 färdigställdes arbetet med Uppsala universitets omvärldsrapport 2020. Osäkerheten över hur covid-19 pandemin skulle påverka Sverige och världen var stor, så pandemin nämndes endast i inledningen av rapporten men togs inte hänsyn till i övriga texter. Omvärldsrapporten 2020 kan därför ses som en utgångspunkt för tiden före covid-19, och denna rapport som en deltidsuppföljning över hur förutsättningarna för utbildning och forskning har förändrats.

Att sammanfatta konsekvenserna av en pågående pandemi är omöjligt, men det finns ändå anledning att stanna upp och reflektera. Hur långtgående effekter covid-19 pandemin kommer att ha på demokrati, miljö, ekonomi, hälso- och sjukvården samt människors beteenden är svårt att förutse. Denna tillägsrapport till omvärldsrapporten 2020 beskriver några av de förändrade förutsättningar som råder inom utbildning och forskning på internationell, nationell och lokal nivå på grund av pandemin. Rapporten inleds med några nedslag i övergripande förändringar, här benämnda ”megatrender”, därefter görs några nedslag i hur utbildning respektive forskning påverkats. Förändrade förutsättningar för utbildning har fått större praktisk och omedelbar påverkan på universitetets verksamhet medan forskningens förutsättningar förändras mer på sikt. Dessa två kapitel beskrivs därför med olika detaljnivå.

Huvudskribenter till rapporten har varit Emma Östlund från planeringsavdelningen, Anna Ledin från avdelningen från forskningsstöd och Matt Greig från avdelningen för internationalisering. Eva Söderman från studentavdelningen samt Mats Cullhed från avdelningen från kvalitetsutveckling har också bidragit med texter, andra medarbetare inom de avdelningar som nämnts ovan har bidragit på olika sätt för att kvalitetssäkra rapporten.

Megatrender

Pandemin har påverkat alla världens länder och delar av samhället. Länder har valt olika sätt att hantera pandemin, Sverige valde under våren 2020 generellt en mjukare linje och har i utländsk media beskrivits som både skräckexempel och föregångare, men generellt har rapporteringen varit neutral. Det internationella intresset för Sveriges hantering av pandemin har minskat under hösten¹.

Den globala ekonomin har gått historiskt dåligt under andra kvartalet av 2020. Sveriges ekonomiska tillväxt backade med drygt 8 %² vilket ändå är mindre än många andra länders, tex minskade Storbritanniens tillväxt med över 20 % jämfört med första kvartalet 2020. Det faktum att Sverige som ett av få länder valde att hålla grundskolor öppna under våren 2020 har lyfts fram som en anledning till att Sveriges ekonomi initialt klarat sig bättre än andras då vårdnadshavare har kunnat upprätthålla sina arbeten.

Hur högre utbildning i olika länder finansieras kan påverka hur väl högskolor och universitet kan stå emot ekonomiska krisen till följd av covid-19. Enligt Times Higher Education upplever amerikanska lärosäten en större negativ ekonomisk påverkan av covid-19 än vad exempelvis

---

¹ Svenska institutets publicering på hemsidan (201101), <https://si.se/sa-arbetar-vi/analyserar-sverige-bilden/samtalet-om-sverige-i-utlandet>

² Ekonomifakta, publicering på hemsidan (201025) <https://www.ekonomifakta.se/Fakta/Ekonomi/Tillvaxt/Prognoser-om-ekonomin/>

kinesiska lärosäten gör. Generellt tycks lärosäten med stort beroende av intäkter från internationella studenter drabbats hårdare ekonomiskt av pandemin än andra³.

Universitet och högskolor fyller en viktig funktion i att bistå politiska beslutsfattare med välgrundade beslutsunderlag. I nuläget är fakta kring den mest effektiva pandemihanteringen och vacciners effektivitet, säkerhet och distribution av högsta prioritet. Det är därför särskilt oroande att det förekommer ifrågasättande av fakta som bygger på vetenskaplig grund samtidigt som enskilda forskare och lärosäten hotas. Den ökade avdemokratiseringen av samhälleliga beslutsprocesser som kan noteras i vissa länder, och som motiveras av nödvändigheten att under rådande pandemi fatta snabba beslut, är på längre sikt ett hot mot grundläggande demokratiska värden. Detta har dock framförallt skett inom länder som sedan tidigare rört sig i riktning mot att centralisera makten, tex Ungern och Filippinerna.⁴

Utbildning

Internationellt perspektiv

I ett internationellt perspektiv har länder valt olika sätt att hantera de problem som följer av pandemin. Under våren 2020 stängde de allra flesta länder ner sin utbildningsverksamhet på campus och gjorde om den till online undervisning, alternativt stängde ner helt. Under hösten 2020 har det i många länder skett en viss tillbakagång till campusundervisning. Uppsala universitet, med fler än 800 utbytesavtal, påverkades tidigt av pandemin.

Anglosaxiska länder ställde i ett tidigt skede in samtliga utbytesmöjligheter för in- och utresande studenter. Australien och Nya Zeeland ställde dessutom in så gott som all utrikes flygtrafik. Bägge länderna är populära destinationer för universitetsstudenter. Studenter vid Uppsala universitet tvingades därför fatta ett snabbt beslut om huruvida de skulle lämna länderna direkt eller inte.

Nordamerikanska partners beslut att under våren 2020 stänga ner utbytena med europeiska lärosäten påverkades tydligt av den då snabbt eskalerande situationen i Italien. Strategin innefattade även att kalla hem studenter från Sverige, samt ställa in utbytesprogram. Några nordamerikanska studenter, som hade blivit hemkallade av sina hemuniversitet, valde dock stanna kvar i Uppsala. Situationen har krävt noggranna överväganden kring att hjälpa de studenter som Uppsala universitet har antagit, samtidigt som de långsiktiga partnerskapen måste värnas.

Universitetets partneruniversitet i Asien valde till stor del ett mindre drastisk förhållningssätt. Redan i mitten av februari upplevde Sydkorea en radikal ökning i antal sjukdomsfall. I stället för att helt stänga ned utbytesmöjligheterna flyttade universiteten undervisningen online och intog en avvaktande inställning med möjligheterna till utbyte framöver. Till slut valde dock de flesta av universitetets partneruniversitet i Asien att ställa in utbytesmöjligheterna under hösten 2020.

Universitetets europeiska partners agerade generellt senare än partners utanför Europa. Trots att utbytena till stor del äger rum inom EU:s Erasmus-program har det inte uppstått något landsöverskridande samarbete gällande hur universiteten bör handskas med situationen. Även inom

³ Times Higher Education, publicering på hemsidan (201020) <https://www.timeshighereducation.com/news/world-university-rankings-2021-results-announced>

⁴ Voxeu, publicering på hemsidan (201101) <https://voxeu.org/article/covid-19-and-future-democracy>

ett och samma land har, inte olik situationen i Sverige, olika universitet fattat egna beslut om att ställa in eller möjliggöra studentutbyten.

Till skillnad från merparten av universitetets utomeuropeiska partnerskap är merparten av det inomeuropeiska stipendiefinansierat inom ett EU-ramverk. Precis som många andra europeiska lärosäten har Uppsala universitet upplevt att regelverket inte förändrats tillräckligt snabbt i takt med de nya utmaningar som uppstått. Uppsala universitet har initierat och deltagit i påverkansinsatser inom våra nätverk The Guild och Coimbra för att påverka beslutsprocesser i Bryssel⁵. Flera av de lättnader i Erasmusregelverket med anledning av covid-19 som universitetet föreslagit har sedan antagits vilket visar på styrkan med dessa nätverk.

Vad gäller utbyten med Afrika och Sydamerika går det inte att dra några generella slutsatser utifrån de relativt få avtal universitetet har i dessa regioner.

Andra förändringar på global nivå som påverkat internationella studenter är inställda flygrutter, stängda landsgränser och reseförbud som gjort det omöjligt för både in- och utresande studenter att ta sig till och från ett land.

Nationellt perspektiv

Från 18 mars 2020 rekommenderades svenska gymnasieskolor och lärosäten att övergå till distansutbildning. Omställningen genomfördes med kort varsel. Svårigheter som uppstod med online-utbildningen var framförallt kopplade till praktiska moment inom utbildningar samt examinationer. Inför höstterminen är campusundervisning återigen tillåtet. Lärosäten i Sverige bedriver i dagsläget huvudsakligen campusundervisning även om delar av utbildningar i olika hög grad fortsatt bedrivs på distans.

Regeringen har beslutat om stora satsningar inom högskolesektorn. Lärosäten i Sverige har fått riktade satsningar för att möjliggöra utbyggda utbildningar redan från höstterminen 2020. Medel för dessa satsningar ska särredovisas i årsredovisningen 2020 och ej nyttjade medel ska återbetalas. Söktrycket till svenska lärosäten (inte minst Uppsala universitet) har varit mycket högt och det har med kort varsel ställts krav på att öka antalet utbildningsplatser, vilket innebär extra arbete och ökade krav på lärosätens förmåga att vara flexibla.

När det gäller internationella studenter och personal från länder utanför Schengenområdet så måste dessa i många fall söka uppehållstillstånd för att kunna vistas i Sverige. I en del fall måste studenter komplettera med att lämna biometriska data, eller genomföra en intervju, innan de kan ta sig in i landet. På grund av restriktioner i andra länder hade studenter och tilltänkt personal inte möjlighet att fullfölja sina ansökningar då utlandsmyndigheter och annan representation var stängda och intervjuer inte kunde göras digitalt. Under merparten av våren lyftes problemen via det nationella nätverket UNSI (Universitetsnätverket för strategisk internationalisering), och via SUHF, utan framgång hos varken Migrationsverket eller Justitiedepartementet. European Migration Networks beskrivning av covid-19 effekter på migration och hur det hanterats indikerar att Sverige varit mindre proaktivt i dessa frågor än många andra länder⁶.

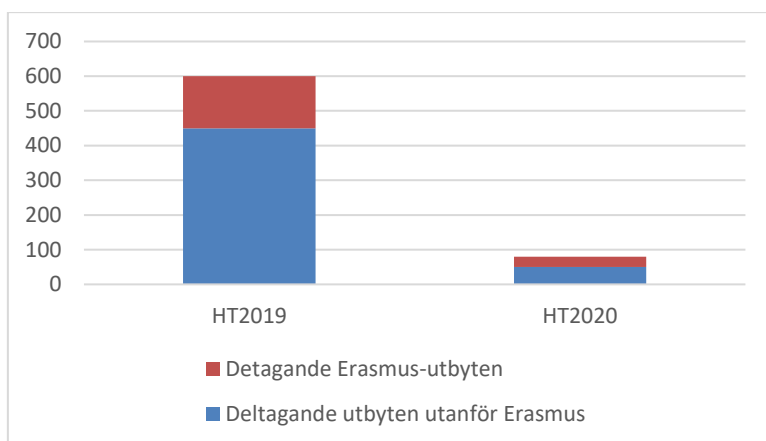
⁵ Publicering från the Guilds hemsida, länk daterad 201105; <https://www.the-guild.eu/news/2020/impact-of-the-covid-19-pandemic-on-erasmus>

⁶ Publikation från EU-kommissionen, länk daterad 201112; https://ec.europa.eu/home-affairs/sites/homeaffairs/files/00_eu_inform2_students_final_en.pdf

Lokalt perspektiv

Studentutbyten

Höstterminen 2019 – innan pandemin – deltog nästan 600 studenter från Uppsala universitet i ett internationellt utbyte, varav 150 inom Erasmus⁷. För höstterminen 2020 är motsvarande siffra knappt 80 studenter, varav drygt 30 studenter inom Erasmus, se figur 1. Sett till andelar innebär det att en högre andel av studentutbyten nu sker inom Erasmus-utbyten, 38 % jämfört med 25 % 2019.

Figur 1. Antalet utresande studenter inom utbyten höstterminen 2020 jämfört med 2019.

Våren 2021 bedöms ge ett liknande bortfall inom utbytesprogrammen, och i den mån studenter åker ut kommer det primärt att fortsätta vara till länder inom EU och Erasmus-samarbetet. Uppsala universitets val att *inte* stänga ned utbytesprogrammen, varken för in- eller utresande studenter, har varit fördelaktigt för att kunna upprätthålla ett internationellt studentutbyte under pandemin.

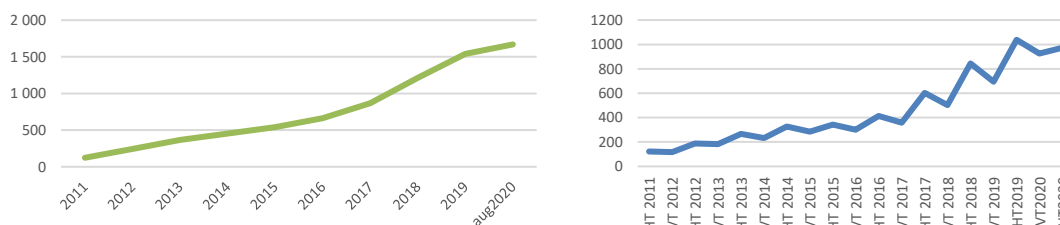
Uppsala universitet är också en relativt stor aktör inom så kallade ICM-partnerskap (International Credit Mobility), som är en del av Erasmus men omfattar länder utanför Europa. Studenter och personal som åker till Sverige på dessa stipendier är helt beroende av stipendiemedlet för sina vistelser. Stipendierna täcker boende, uppehälle, flyg m.m. Många av dessa studenter utbyten (och därmed stipendier) slutade vid terminsslutet i juni. På grund av restriktionerna ovan kunde drygt 25 stipendiat inte ta sig hem. Det krävdes ett omfattande arbete att förlänga stipendier där det var möjligt, organisera repatrieringsflyg, och till och med förlänga studiegången med ytterligare en termin i hopp om att situationen förbättras under hösten. Detta har inneburit att stipendiepengar från kommande läsår och projekt har omfördelats för att täcka kostnaderna.

Avgiftsbetalande studenter

Avgiftsbetalande studenter utgör en liten del av Uppsala universitets utbildningsfinansiering; år 2019 uppgick intäkterna till 109 mnkr vilket motsvarar ca 5 % av de totala intäkterna för utbildning. Övergången till online-undervisning har inte inneburit att antalet rekryterade avgiftsbetalande

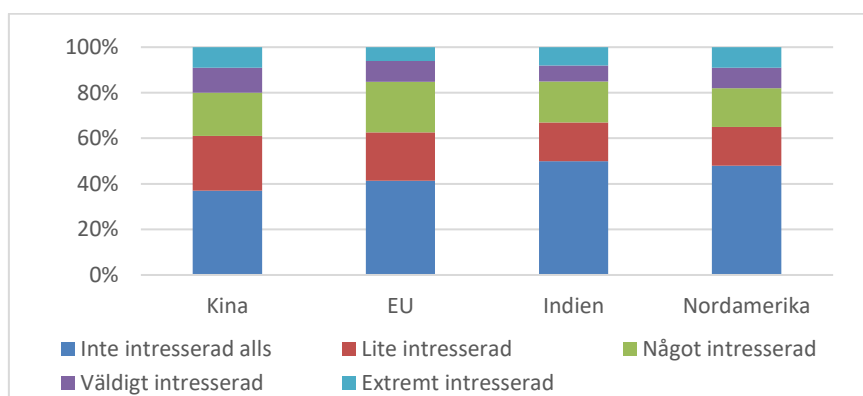
⁷ I Erasmus+ deltar alla EU:s medlemsländer samt Storbritannien, Island, Turkiet, Nordmakedonien, Serbien, Liechtenstein och Norge. Schweiz deltar för närvarande inte i Erasmus+.

studenter på årsbasis minskat 2020 jämfört med 2019, se figur 2. Det var fler avgiftsbetalande studenter vårterminen 2020 jämfört med året innan, medan det för höstterminen 2020 var något lägre än år 2019, se figur 3. Tidigare år ökade antalet med 15-20 % årligen, men den tillväxten har uteblivit för 2020.

Figur 2 Antal avgiftsbetalande studenter vid Uppsala universitet 2011–augusti 2020 (vänster) och Figur 3 Antal avgiftsbetalande studenter vid Uppsala universitet HT2011–HT2020 (aug 2020) (höger)

På längre sikt kan fortsatt online-undervisning bli problematiskt ur ett internationellt rekryteringsperspektiv. QS, ett rankinginstitut som lanserar olika typer av internationella lärosätesrankningar, har under våren 2020 genomfört en enkätundersökning angående studenters attityder till covid-19-pandemin och internationell utbildning. I denna undersökning är det tydligt att online-undervisning inte är en attraktiv valmöjlighet för utbildningsprogram, se figur 4⁸. Det fysiska mötet är viktigt för internationella studenter. Merparten av utbildningarna på Campus Gotland bedrivs online under hela hösten, trots det valde 73 avgiftsstudenter att komma till Gotland under ankomstdagarna i slutet av augusti. Det är inte bara utbildning ur ett akademiskt perspektiv som lockar studenter till Uppsala universitet, utan även upplevelsen av Sverige. QS undersökning indikerar att så länge pandemin fortsätter att påverka undervisningsformen, så ökar risken för färre sökande och fler avhopp. Samtidigt skulle en återgång till mer fysisk undervisning kunna innebära att studenter som i nuläget inte kan eller vill ta sig till Sverige väljer att hoppa av.

Figur 4. Andelen studenter från olika världsdelar som är intresserade av att läsa utbildningsprogram online till följd av covid-19-pandemin. Källa: QS, <https://www.qs-unisolution.com/whitepaper-what-opportunities-and-challenges-does-online-learning-present-to-the-admissions-office-during-covid-19-and-beyond/>

⁸ QS publicering på hemsidan, länk daterad 201112; <https://www.qs-unisolution.com/whitepaper-what-opportunities-and-challenges-does-online-learning-present-to-the-admissions-office-during-covid-19-and-beyond/>

Övergången till distansundervisning

Uppsala universitet följde det allmänna, internationella mönstret för övergången till det som i mars började kallas *emergency remote teaching* (ej att förväxla med reguljära distanskurser). Den mesta undervisningen hölls från början synkront, dvs i realtid via Zoom. Med tiden kompletterades de synkrona aktiviteter gradvis av bl.a. mer inspelat material. I maj skickades en enkät ut till lärare och studenter vid Uppsala universitet och av svaren framgick oro för kvalitetsförluster, förlorade praktiska moment och ovana examinationsformer med ökad risk för fusk, liksom upplevelser av zoomtrötthet, ökad stress och ensamhet, samt - från studenternas sida - missnöje med otydlig information och svårnavigerade kurssidor. Samtidigt gav många svar också besked om positiva erfarenheter av ökad flexibilitet, höjd kvalitet och förbättrad kontakt med lärarna. Många lärare framhöll värdet av stödet från kolleger – medan andra verkar ha saknat det.

I huvudsak kan övergången från campusundervisning sägas ha gått överraskande bra. Lärarna tvingades genomgå en snabb kompetensutveckling vad gäller online-undervisning. Studenterna har förstått det komplexa i situationen och ansträngt sig för att det ska fungera. Stödverksamheten har samordnat sitt arbete och tagit fram centrala och lokala resurser till stöd för undervisningen. Från allt detta finns mycket att ta till vara och bygga vidare på.

Baserat på enkätsvaren ter sig tre saker särskilt viktiga inför framtiden, att:

- möta den tydliga efterfrågan från lärare på pedagogiskt stöd för online-undervisning, sedan teknikröskeln sänkts så drastiskt.
- utveckla välfungerande och rättssäkra examinationsformer.
- utveckla formerna för kollegialt erfarenhetsutbyte kring undervisningen.

Under hösten 2020 har den partiella återgången till campusundervisning medfört nya utmaningar. Vissa kurser ligger helt och hållet kvar online, men många bedrivs i hybridform där lärarna samtidigt har studenter både i sal och online – en krävande pedagogisk situation.

Studenthälsa

Ett flertal rapporter⁹ pekar på att den pågående covid-19-pandemin och övergången till onlineundervisning har påverkat studenternas mående. I en enkätundersökning till universitetets studenter i maj 2020 tillfrågades de hur omställningen påverkat deras upplevelse av negativ stress och upplevelse av ensamhet i studiesituationen. Majoriteten av de svarande angav att omställningen ökat den negativa stressen och ensamhet i studiesituationen. Det kan särskilt noteras att för internationella studenter, studenter med särskilda behov samt studenter som redan led av psykisk ohälsa har omställningen varit en utmaning, medan andra studenter upplever omställningen till distansundervisning positiv och uppger att upplägget att studera hemifrån passar dem bättre än campusundervisning. Detta överensstämmer med Studenthälsans¹⁰ upplevelse av studenternas situation under våren och början på hösten.

⁹ Psykologiska effekter av covid-19 pandemin (by Karin Brocki, Lance McCracken, Monica Buhrman, Matilda Frick och Farzaneh Badinlou) publishes results in Eupropean Psychiatry "Psychological impact of COVID-19 in the Swedish Population: Depression, Anxiety, and Insomnia and their Associations to Risk and Vulnerability factors"

¹⁰ Studenthälsan är en enhet inom studentavdelningen som har till uppgift att förebygga och avhjälpa hälsorisker och hälsoproblem relaterade till studiesituationen för studenter vid Uppsala universitet, Sveriges Lantbruksuniversitet, Johannelunds teologiska högskola samt Wiks folkhögskola.

Fusk

Under våren har antalet ärenden om fusk flerdubblats jämfört med året innan. Det tolkas som en effekt av den snabba omställningen från salstentor till hemtentor. Otillåtet samarbete vid hemtenta och plagiat är det mest förekommande, och inte sällan involverar ett ärende flera studenter som misstänks ha samarbetat kring en tenta. Mindre allvarliga fall där det kan bli frågan om en varning kan rektor fatta beslut om. Under den senare delen av våren togs 52 studentärenden rörandes fusk upp i disciplinnämnden. Av dessa stängdes 27 studenter tillfälligt av från undervisningen. Samma period föregående år var motsvarande siffra 13 studenter. Tydligare information om vad som är tillåtet under en hemtenta och vem som ska kontaktas i samband med teknikproblem bedöms till viss del kunna stävja fusk. Enligt den enkät som skickades ut till studenter och lärare i maj 2020 har det också varit svårt och till viss del känts obekvämt för lärare att, på distans, bevaka studenter som skriver hemtentor.

Forskning

Hur påverkar covid-19-pandemin forskare?

Pandemin i sig är vetenskapligt intressant för forskare inom många vetenskapsområden. En positiv aspekt av covid-19 är att se hur vetenskaplig forskning både ställts om och fokuserats för att bättre förstå och begränsa den pågående pandemin – vilket inkluderar virologi, epidemiologi, behandlings- och rehabiliteringsforskning, smittspridning och vaccnutveckling.

Naturligtvis har covid-19-pandemin påverkat forskare på olika sätt, något gemensamt är dock att alla har fått det svårare att resa. För vissa forskare innebär reserestriktionerna att de inte kunnat fortsätta samla in forskningsdata i longitudinella studier, medan andra mer har begränsats i möjligheterna att möta, knyta och upprätthålla kontakt med andra forskare. Dessbättre har både kompetenser och möjligheter att nyttja digitala verktyg för forskningssamarbeten utvecklats snabbt under pandemin, och den digitala omställningen kommer sannolikt att innebära ihållande och positiva konsekvenser för forskare. Möjligheter att delta i webinarier eller ”på distans” har kommit för att stanna.

Trots reserestriktioner har många forskare samarbetat mer intensivt än tidigare. Under de första månaderna av pandemin har det skett ett uppsving i internationella forskningssamarbeten gällande just den aktuella pandemin.¹¹ Ett mått på de intensiva forskningssamarbetena och den nya öppenhet märks på serverna *medRxiv* och *bioRxiv*, två onlinearkiv som delar medicinsk forskning innan den granskas och publiceras i tidskrifter. Arkiven har överösts av coronavirusforskning från hela världen och har nu fler än fem gånger så många uppladdade nya artiklar, som dessutom visas och laddas ner mer än hundra gånger så ofta som tidigare.^{12, 13}

Att värna vikten av etik är alltid viktigt – även när världen skriker efter snabba lösningar. Den svenska Etikprövningsmyndigheten har infört en reviderad förturshantering till forskning med

---

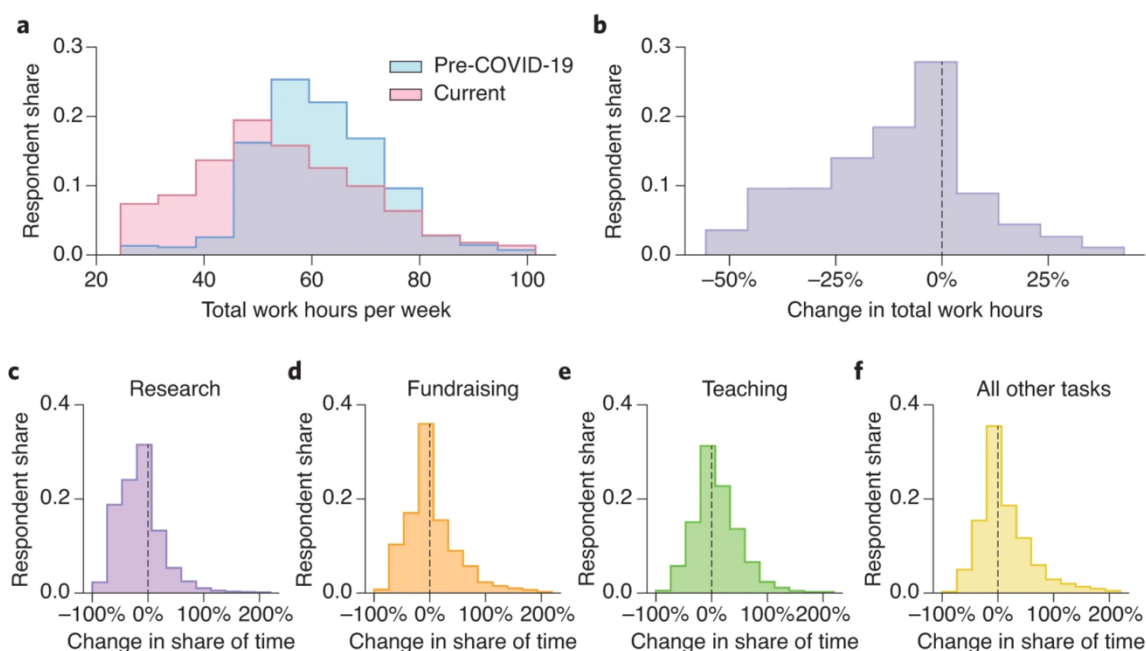
¹¹ New York Times, 2020, *Covid-19 Changed How the World Does Science, Together*

¹² Nature, 2020, *How swamped preprint servers are blocking bad coronavirus research*, 581, 130-131

¹³ New York Times, 2020, *Coronavirus Tests Science's Need for Speed Limits*

potential att ge nytta i närtid för behandling och förebyggande av covid-19. Hur detta eventuellt påverkar etikprövningar inom forskningsfält är inte klarlagt.

Men samtidigt som forskning är en viktig del i kampen mot covid-19, så tvingas många forskare att arbeta hemifrån på grund av införda restriktioner, vilket kan begränsa, försena, och ibland till och med förhindra forskningsprojekt. En undersökning med knappt 5 000 forskare i Europa och USA visade att kvinnliga forskare – i synnerhet inom laboratorieintensiva forskningsområden – samt forskare med små barn upplevde en påtaglig nedgång i forskningstid en bit in i pandemin, se figur 5.¹⁴ Minskad arbetstid kan ge både kort- och långsiktiga effekter på forskares framtida karriärer.

Figur 5. Förändringar i mängd och fördelning av arbetstid under covid-19-pandemin.

a, antal arbetstimmar före pandemin, respektive en månad in i pandemin. b, förändring av arbetstid en månad in i pandemin. c-f, förändring i fördelad arbetstid en månad in i pandemin.

Hur påverkar covid-19 internationell forskningsfinansiering?

Många internationella forskningsfinansiärer erbjuder möjlighet att förlänga bidragstiden – inte bidraget – om forskningens villkor har ändrats på grund av pandemin, till exempel genom distansarbete.

EU-projekt finansierade från Horizon 2020 kan, efter ansökan, förlängas med upp till sex månader och riktas om till sjukdomen covid-19 eller annan coronavirusrelaterad forskning. Vidare kan EU-forskningsmedel budgeterade för forskning, utbildning och nätverkande omfördelas för att täcka

¹⁴ Myers, K.R., Tham, W.Y., Yin, Y. *et al.* Unequal effects of the COVID-19 pandemic on scientists. *Nat Hum Behav* **4**, 880–883 (2020).

kostnader att arbeta på distans, eller för att betala löner till forskare som inte kan fortsätta med experiment på grund av ”lockdowns”.

Wellcome Trust-finansierade projekt förlängs med sex månaders finansiering för personallöner och stipendier, om de tidigare skulle avslutats mellan den 1 mars och den 31 december 2020. För bidrag ämnade att avslutas under 2021 kommer Wellcome Trust att ge ytterligare tre månaders finansiering. Tyska DFG, German Research Foundation, kan flytta bidrag för 2020 till 2021 – utan någon administration – om pandemin har påverkat forskningsprojekten. Den franska staten utökar sin forskningsbudget med 5 miljarder euro under de närmaste tio åren, varav en femtedel kommer gå till vårdforskning för att förbereda sig för framtida utbrott. Vidare kommer de att bidra med 50 miljoner euro till en nödfond för forskning om coronavirusvaccin.

Hur påverkar covid-19 svensk forskningsfinansiering?

De flesta forskningsfinansiärer har försökt att agera flexibelt under pandemin, även i Sverige. Vetenskapsrådet (VR) har exempelvis ändrat sina riktlinjer till att oavsett vilket syfte redan beviljade forskningsbidrag haft, så får VR-medlen användas för forskning på corona-viruset. Vidare fick VR 100 miljoner kronor extra i vårbudgeten för att stimulera virusforskning, vilket de själva toppat upp med ytterligare 100 miljoner kronor under åren 2020 till 2024. Därutöver har VR bland annat vikt medel till kliniska studier om covid-19, biobank-samordning och karriärstöd för grundläggande virusforskning.

Utöver svenska statliga forskningsfinansiärer, så spelar privata och fristående forskningsstiftelser en viktig roll för att finansiera svensk forskning. En stor del av stiftelsernas forskningsbidrag baseras på aktieutdelningar, så minskade utdelningar under och efter pandemin drabbar därmed forskningen. Även insamlingsstiftelser, såsom Cancerfonden, påverkas när mångas privatekonomi blir mer ansträngd och möjligheten att skänka pengar till forskning minskar. Inte sällan finansierar fristående forskningsstiftelser unga forskare, så med minskade bidrag riskerar pandemin att långsiktigt minska återväxten inom svensk forskning.

Wallenbergstiftelserna har avsatt 110 miljoner för att, genom SciLifeLab, stötta snabba insatser mot coronaviruset. Men de har ställt in 2020 års projektutlysning vilket år 2019 omfattade 640 mnkr. Uppsala universitet erhöll då 120 mnkr. Även Ragnar Söderbergs stiftelse har sänkt sin anslagsbudget och låter årets utlysningar vila, medan Stiftelsen för Strategisk Forskning (SSF) har mer än halverat sin årliga bidragsram för nya tillskjutande medel – från ca 700 till 300 mnkr.